

Kan externe evaluatie een partner zijn in de kwaliteitszorg van de school?

Jan Vanhoof
Peter Van Petegem

vrijdag 12 juni 2009
Studiedag SOK - Malle

Opdrachten en activiteiten van de onderwijsinspectie

- Taakstelling

- In opdracht van de Vlaamse overheid belast met het toezicht op de kwaliteit van het onderwijs.
- Aan scholen en centra, ouders en leerlingen of cursisten garanties bieden voor kwaliteitsvol onderwijs.

- Kerntaken

- Controleren
- Beoordelen
- Stimuleren
- Adviseren
- Informeren

Rol van dit alles in de kwaliteitszorg van de school?

Wat is kwaliteit(szorg)?

Stel: (Onderwijs)kwaliteit is het op een gepaste manier realiseren van de door belanghebbenden gedeelde verwachtingen.

- Decretaal verankerde verwachtingen
- Niet decretaal verankerde externe verwachtingen
- Interne verwachtingen

Zicht hebben op deze verwachtingen is cruciaal om aan kwaliteitszorg te doen

Over kwaliteitszorg

- Kwaliteitszorg: alle initiatieven en activiteiten die ondernomen worden om de kwaliteit van scholen te onderzoeken, te bewaken, te verbeteren, te borgen.
- Kwaliteitszorg: een complex samenspel van verantwoordelijkheden en perspectieven
 - Ontwikkeling - verantwoording
 - Intern - extern

Perspectieven op kwaliteitszorg

Verantwoordingsperspectief	Schoolontwikkelingsperspectief
Kwaliteit van onderwijs: De invulling van de verwachtingen?	
<ul style="list-style-type: none">• bereiken van vooraf bepaalde, vastgelegde doelen• meetbaar (kwantificeerbaar)• landelijk/wettelijk vast te stellen• opgelegd	<ul style="list-style-type: none">• door de school zelf te bepalen• niet volledig te vatten; open verwachtingen• zorg voor een zo rijk mogelijke invulling• vanuit gedeelde visie op gewenste kwaliteit
De invulling van kwaliteitszorg	
<ul style="list-style-type: none">• uniformiteit• behalen van minimumdoelen• meten en vergelijken (t.o.v. normen)• externe sturing• externe evaluatie (bvb. schooldoorlichting)	<ul style="list-style-type: none">• inzetten van verschillen• behalen van het (zelfgekozen) maximale• voortgaande dialoog met betrokkenen• evaluatiegegevens als input voor dialoog• zelfsturing• interne evaluatie (bvb. zelfevaluatie)

Kwaliteitszorg: verschillende antwoorden op verscheidene verwachtingen

Stel: (Onderwijs)kwaliteit is het op een gepaste manier realiseren van de door belanghebbenden gedeelde verwachtingen.

	Decretaal verankerde verwachtingen	Niet decretaal verankerde externe verwachtingen	Interne verwachtingen
Schoolontwikkeling	Domein 1	Domein 2	Domein 3
Verantwoording	Domein 4	Domein 5	Domein 6

Situering in beleidscontext

- Externe evaluaties: noodzakelijk maar bekritiseerd
- Recente trends inzake decentralisatie en toenemende autonomie voor scholen
- Interne evaluaties:
 - Meer participatieve en zelfgestuurde vorm van evaluatie
 - Bestaan wordt toegejuicht maar bij de kwaliteit worden vraagtekens geplaatst.

Het ziet er naar uit dat 'iedereen externe evaluatie haat terwijl niemand interne evaluatie vertrouwt' (Nevo, 2001)

Focus van deze bijdrage

Welke rol kan externe evaluatie spelen binnen het schoolontwikkelperspectief?

	Decretaal verankerde verwachtingen	Niet decretaal verankerde externe verwachtingen	Interne verwachtingen
Schoolontwikkeling	Domein 1	Domein 2	Domein 3
Verantwoording			

Drie aanzetten tot een antwoord

Conceptueel - Hoe complementair zijn zelfevaluaties en doorlichtingen?

Empirisch - Wat weten we over het effect van doorlichtingen?

Pragmatisch - Hoe kunnen we in de gegeven omstandigheden als school gebruik maken van doorlichtingen?

Hoe aanvullend zijn zelfevaluaties en schooldoorlichtingen?

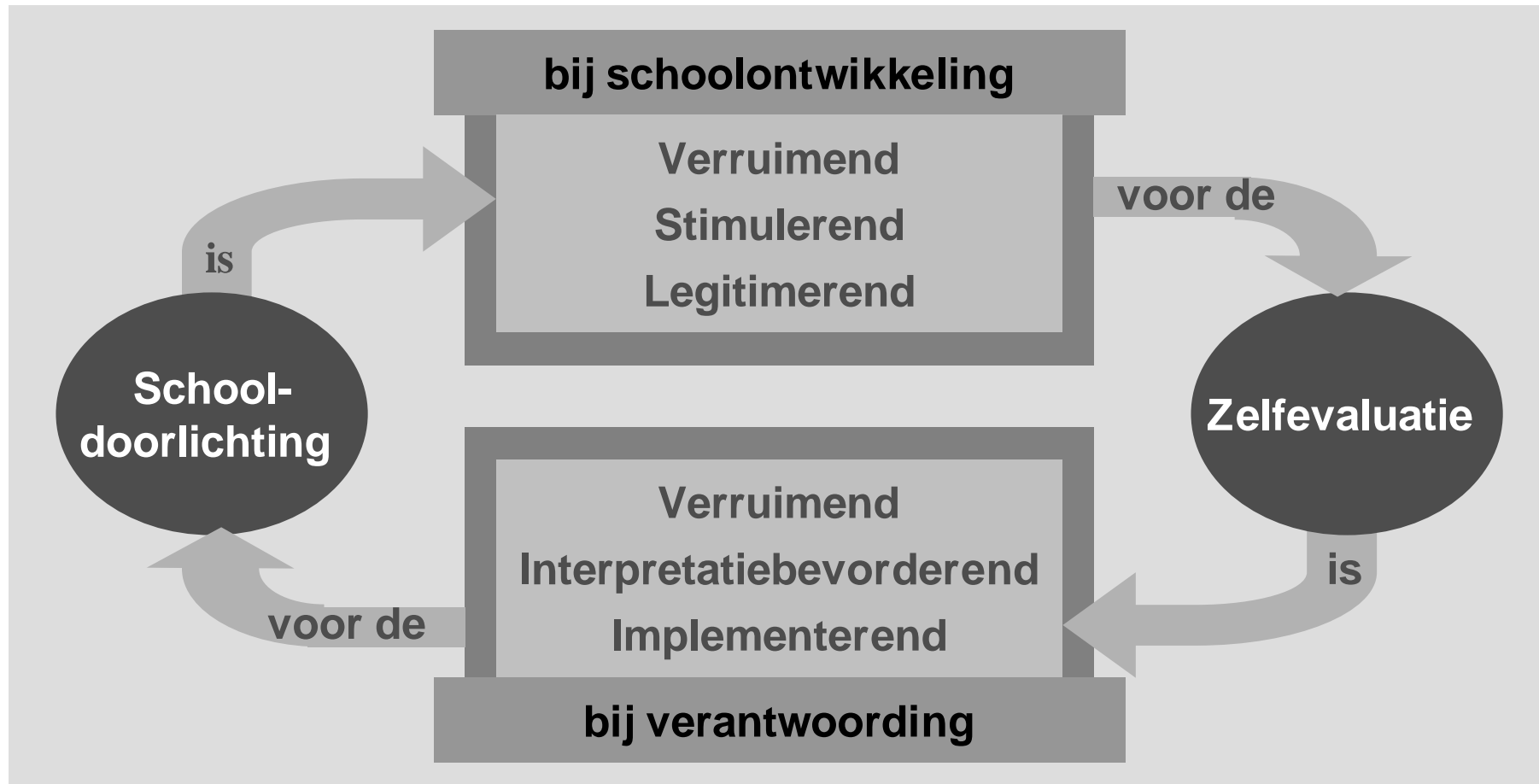
Twee vragen:

- Zelfevaluatie: verantwoording en/of schoolverbetering?
- Doorlichting: verantwoording en/of schoolverbetering?

Twee antwoorden:

- Beide zijn complementair binnen perspectieven
- Beide zijn complementair over perspectieven

Complementair binnen perspectieven: verantwoording **én** schoolverbetering

Complementair over perspectieven: verantwoording **of** schoolverbetering

Wanneer scholen zich bewust zijn van het summatieve karakter van een (zelf)evaluatie kunnen er neveneffecten optreden:

- het realiseren van formatieve functies wordt bemoeilijkt
- verantwoordingskarakter kan de bovenhand halen ten koste van de verbeteringsgedachte
- Er kan sprake zijn van schijngedrag, windowdressing en mooipraterij
- het doel van scholen bij een summatieve evaluatie is immers in de eerste plaats een zo goed mogelijke beurt te maken

Conclusies n.a.v. conceptuele benadering

- Vanzelfsprekendheden staan de bevraging van de fundamenteen van kwaliteitszorgsysteem in de weg
- Maak een strikt onderscheid tussen verantwoording en schoolontwikkeling
- Over welk type verwachtingen gaat het (decretaal verankerd, niet decretaal verankerd extern of intern)?
- Weg van de inspecterende begeleider en de begeleidende inspecteur

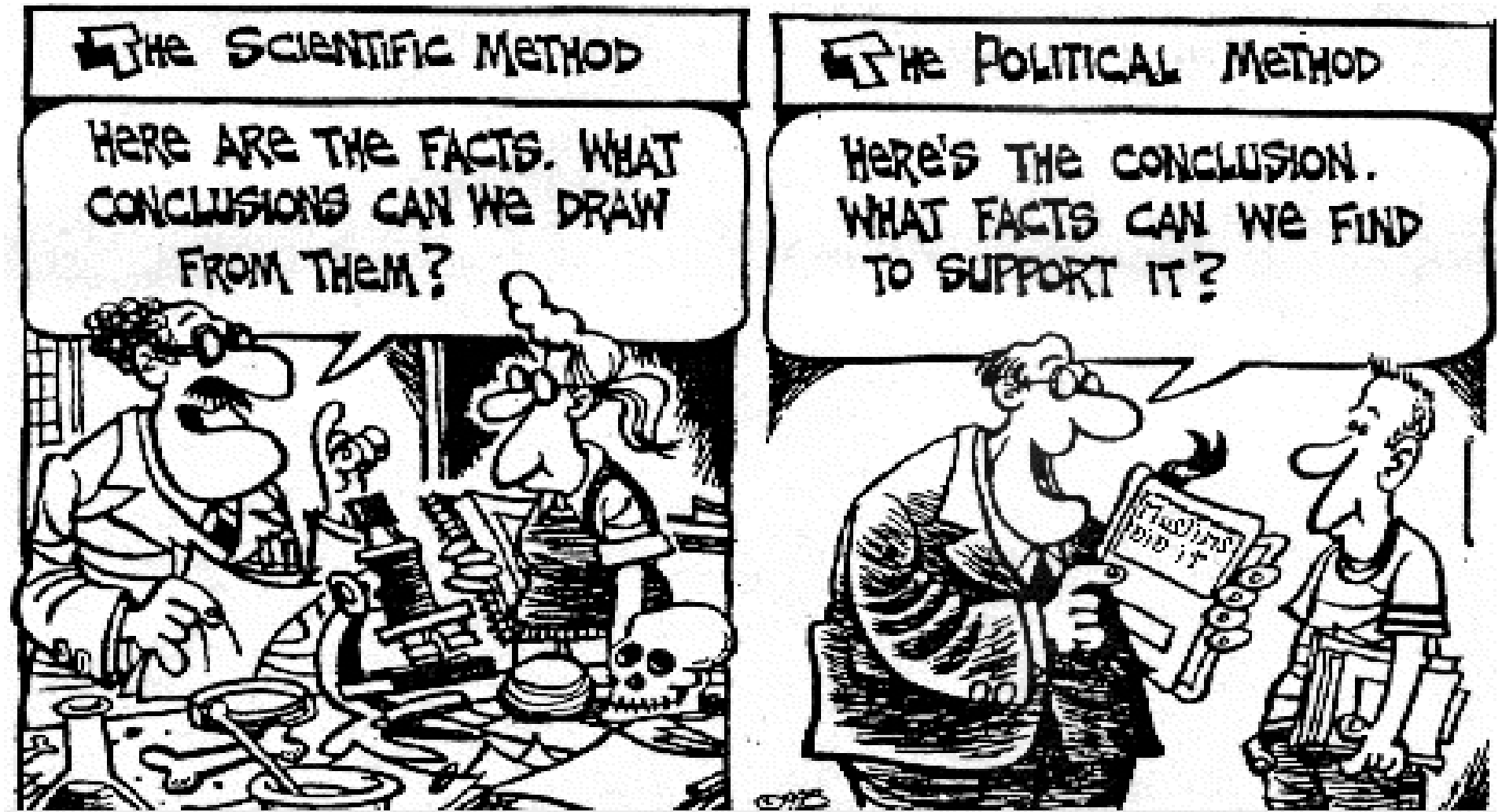
Drie aanzetten tot een antwoord

Conceptueel - Hoe complementair zijn zelfevaluaties en doorlichtingen?

Empirisch - Wat weten we over het effect van doorlichtingen?

Pragmatisch - Hoe kunnen we in de gegeven omstandigheden als school gebruik maken van doorlichtingen?

Empirische benadering - Wat weten we over het effect van doorlichtingen?

Empirische benadering - Wat weten we over het effect van doorlichtingen?

- Op welke manier gebruiken scholen inspectiedata?
- Wat zijn hinderpalen en succesfactoren?

In Vlaanderen?

- Weinig geweten over de (effecten van) doorlichtingen
(Andersenrapport 2002, Vandenberghe e.a., 1997)
- nov 2008 - minister n.a.v. een parlementaire vraag:
 - Een evaluatie waarbij onderzocht wordt of de inspectie de pedagogische vrijheid respecteert heeft niet plaatsgevonden.
 - Er is geen rechtstreekse controle op het respecteren van de eigen deontologische code door de inspectie.
 - We beschikken niet over een registratie van gegevens die verwijzen naar kanttekeningen of klachten m.b.t. een doorlichting.
 - Er bestaat ook geen evaluatie van de samenwerking tussen de inspectie en de begeleidingsdiensten.

Elders? (Schildkamp & Ehren, 2008; De wolf & Janssens 2007; Rosenthal, 2004)

- Doorgaans ervaren als professioneel, ondersteunend en kwaliteitsbevorderend.
- (Zeer) beperkt gebruik van inspectiedata - enkel in sommige scholen die aan bepaalde condities voldoen
- Geen duidelijk effect op de prestaties van leerlingen (negatief op korte termijn)
- Geen directe impact op beleidskeuzes
- Eenvoudige acties worden eruit gehaald (vaak zonder deze kritisch te benaderen)
- Positieve vaststellingen gebruikt voor PR, tekorten nogal eens uit het oog verloren
- Schoolleiders kunnen zich vaak beter vinden in het rapport dan leerkrachten

Hoe te verklaren?

Rapport wordt vaak niet als functioneel ervaren in context van schoolontwikkeling.

- Sluit onvoldoende aan bij het gevoerde beleid en informatiebehoefte
- Vaak vage, vrijblijvende vaststellingen (bvb. 'de slagkracht van de schooleigen curriculumaspecten verbreden en verdiepen')
- Oordelen worden niet altijd grondig beargumenteerd, oorzaken blijven onderbelicht
- Leerkrachten worden onvoldoende betrokken in het bespreken van het rapport

Hoe te verklaren?

Kenmerken van scholen

- Vaardigheden om geïnformeerd beleid te voeren
- Schoolleider die reflectie en datagebruik stimuleert
- Innoverend vermogen, open houding
- Zich medeverantwoordelijk voelen voor de prestaties van leerlingen

Drie aanzetten tot een antwoord

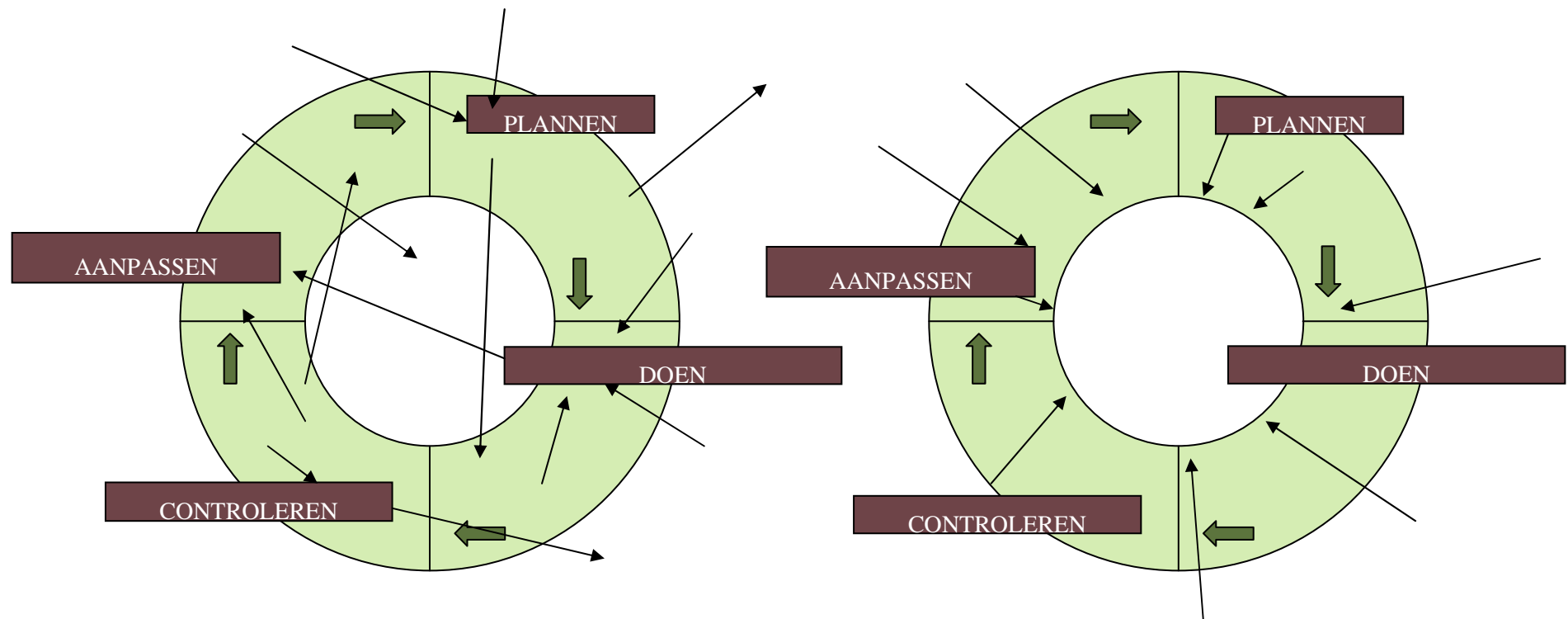
Conceptueel - Hoe complementair zijn zelfevaluaties en doorlichtingen?

Empirisch - Wat weten we over het effect van doorlichtingen?

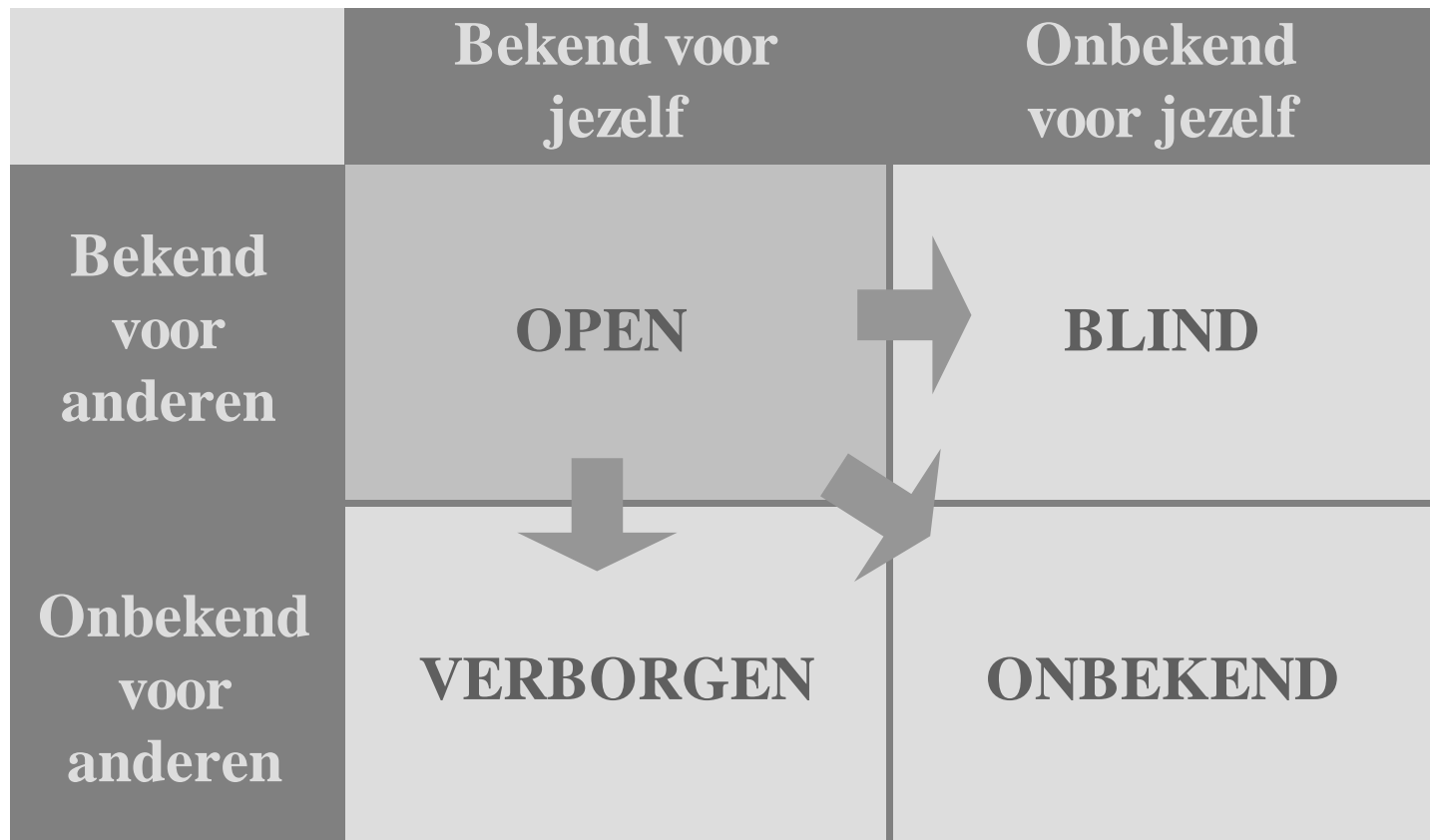
Pragmatisch - Hoe kunnen we als school gebruik maken van doorlichtingen?

- *De meerwaarde van de doorlichting*
- *Inhoudelijk*
- *Vormelijk*

De meerwaarde van de doorlichting: één van de vele informatiebronnen om te komen tot systematische beleidsvoering

De meerwaarde van de doorlichting: De verrassende blik van een buitenstaander

De meerwaarde van de doorlichting

- Eén gezamenlijk referentiekader, gehanteerd door ervaringspecialisten
- Aspecten van het eigen functioneren getoetst aan een standaard
- De inspectie als 'kritische vriend'

Echter: Hoe vaak wordt de doorlichting op deze manier onthaald?

JOEPIE...
de inspectie komt!!

Kunnen scholen zich herkennen in de inhoudelijke focus van de doorlichting?

Ongetwijfeld een schat aan informatie (cf. aantal vermeldingen in de in kranten opgenomen doorlichtingsrapporten)

	Antwerpen		Brabant		Limburg		Oost-Vl.		West-Vl.		Heel Vl.	
	# -	# +	# -	# +	# -	# +	# -	# +	# -	# +	# -	# +
Vakgroepwerking	59	0	42	5	22	2	44	7	46	7	213	21
Leerlingbegeleiding	10	78	4	46	4	39	8	59	8	69	34	291
Studie(keuze)begeleiding	10	9	9	5	8	1	5	13	10	6	42	34
Opvang leerproblemen en remediëring	1	4	4		2	3	5		1	3	13	10
Welbevinden leerlingen	1	30				12		17	3	24	4	83
Nascholing (plan, beleid, deelname)	50	6	38	2	23	6	46	9	41	12	198	35
Klassenraden (o.a. regelgeving)			10						3		13	0
Leerlingenparticipatie	6	19	2	1	1	6	4	9	3	5	16	40
Communicatie, participatie ouders	5	12		1		4	1	9	3	8	9	34
Begeleiding startende leerkrachten	4	4	7	10	8	3	9	11	7	6	35	34
Zelfevaluatie, interne kwaliteitszorg	15	8			5	3	11	15	16	18	47	44
Leerlingevaluatie & -beleid	51	4	26	1	13	2	28	2	41	6	159	15
ICT-implementatie	52	12	16	12	31	4	25	2	23	21	147	51
Implementatie VOET en VOOD	33	14	16	8	13	12	24	20	24	15	110	69
Taalbeleid	26	12	17	9	6	7	21	4	35	2	105	34
Werkvormen (gevarieerd, actief, nieuw)	6	5	13	2	4	5	11	1	19	4	53	17
Innoverend vermogen	8	6				2	2	2	4	8	14	18
Totaal											1212	830

Herkennen scholen zich in de inhoudelijke focus van de doorlichting?

- Gaat het in de ogen van scholen om relevante informatie voor het op dat moment gevoerde beleid?
- Over welk type verwachtingen gaat het (niet alleen decretaal verankerde verwachtingen)?
- Eigenaarschap over de gegevensverzameling en de keuze van thema's is cruciaal (cf. zelfevaluaties en schoolfeedbacksystemen)
- Wat te verwachten van de eigen inbreng van de school in het doorlichtingsproces?

Werken met het doorlichtingsrapport in een context van schoolontwikkeling

- Gun jezelf rust na de doorlichting, maar hou het beleidsvoeringsproces op gang
- De acties die uit het rapport voortvloeien 'SMART' formuleren
- Het standpunt van anderen onder ogen nemen
- Invulling geven aan interne professionalisering en externe ondersteuning

Een aantal schoolontwikkelingsinitiatieven

- Inspectiedata als basis voor reflectie op de bestaande doelen
- Inspectiedata als basis voor leren en actie
- Inspectiedata als basis voor borging

Een paar concrete kwaliteitszorgactiviteiten

- Waar blijken op basis van de vakverslagen good practices te zitten?
 - Wat hebben de goede vakverslagen gemeenschappelijk?
 - Waarin verschillen ze van de vakken die de leerplandoelen onvoldoende realiseren?
- Laat leerkrachten in kleine groepen een deel van het verslag lezen en hen aangeven welke mogelijkheden ze voor zichzelf weggelegd zien om aan de aanbevelingen te werken.
- Vat het rapport samen (voor leerkrachten, ouders, leerlingen, ...)
- Wat leert de vergelijking van het rendement van de eigen school met het Vlaamse gemiddelde?
- Hou een stoefvergadering

Conclusie/discussie

- Kan externe evaluatie een partner zijn in de kwaliteitszorg van de school?
 - 'Ja, maar' en 'nee, want' liggen dicht bij elkaar
 - Grote behoefte aan onafhankelijk onderzoek naar het proces en de effecten van doorlichtingen.
 - Wat met onbedoelde effecten? Wegen deze op tegen de bedoelde effecten?
 - Outputmetingen inzetten voor schoolontwikkeling
 - Doorlichtingen in het kader van ontwikkeling (deels) loskoppelen van het formele inspectiegebeuren
 - **Formatieve themadoorlichtingen op vraag van de school**
 - **Door wie uit te voeren?**